

Олексенко К.Б.
Олексенко Р.І.
д.ф.н., професор
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь

СФЕРА КУЛЬТУРИ ТА ЇЇ СТАН В ЗАГАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Перехід України до ринкової економіки супроводжувався роздержавленням сфери культури. За відсутності ефективної системи приватного і позабюджетного фінансування багато напрямків культурної діяльності виявилися в складному становищі. Товарно-грошові відносини привели до переорієнтації певних видів мистецтва, кіно і літератури на касовий успіх. В результаті відбулося зниження рівня наданих культурних продуктів. Масовий попит виявився не орієнтований на твори високого мистецтва - ринок їх не відкидає, але і не підтримує.

Уявлення про те, що ринкові відносини в сфері культури «все розставляють на свої місця», не підтвердилися. В результаті, в культурній сфері сучасної України чітко проявляється дисбаланс в рівнях споживання окремими соціальними групами. Загальний економічний спад, зниження рівня життя основної частини населення призвели до труднощів залучення в повноцінне культурне життя тих груп населення, які не мають достатніх ресурсів для самостійного культурного розвитку. Серед причин, за якими населення вважає, що їх культурні потреби задовольняються не в повній мірі, на першому місці з великим відривом стоїть брак коштів, які можна було б витратити на культурні блага, потім слідує відсутність: вільного часу, цікавих фільмів і книг, недостатня розвиненість мережі установ культури і погана робота наявних. [3]

Для того, що б зберегти найбільшу спадщину вітчизняної культури, направити її величезний потенціал на відродження суспільства, уникнути культурної маргіналізації та відчуження серед різних соціальних груп, потрібно якнайшвидше реформування існуючої системи фінансування соціокультурної сфери.

Виникає гостра необхідність у залученні позабюджетних джерел, в тому числі за рахунок благодійності та спонсорства; повному або частковому відході держави від фінансування тих напрямів культурної сфери, які можуть успішно існувати за рахунок ринкових ресурсів[2].

Поява багатосуб'єктності в культурній галузі, реформування системи фінансування установ і організацій культури вимагають переосмислення процесу прийняття управлінських рішень в сфері культури. Проектно-орієнтоване управління може стати одним з нових джерел залучення необхідних ресурсів в соціокультурну сферу і сприяти ефективному розвитку організацій культури. Однак, слід мати на увазі, що бюджетне фінансування принесе позитивний результат лише в тому випадку, якщо стане доповненням до традиційного фінансування, а не заміною його, а нові джерела будуть піддані попередньому вивченню професіоналами з точки зору структури фінансів, потенційних надходжень і процедури розподілу.

Залучення нових джерел фінансування не повинно скасовувати або скорочувати бюджетне фінансування культурної сфери, коли бюджетні організації, як і раніше становлять основну частину культурної галузі країни. Засновником бюджетних організацій є держава або орган місцевого самоврядування. Необхідно врахувати, що бюджетне фінансування державних і муніципальних організацій культури визначається їх правовим статусом. Практично всі вони є некомерційними організаціями і як раніше повинні фінансуватися за рахунок бюджетів різних рівнів.

Саме ці організації, створені для виконання певної культурної місії (наприклад, формування бібліотечних фондів і інформаційне обслуговування населення, збереження і публічна демонстрація музейних колекцій, постановка творів театрального мистецтва та показ їх глядачам, художню і музичну освіту), складають в даний час ядро культурної сфери. Бюджетне фінансування таких організацій має максимально забезпечувати виконання тієї культурної місії, яка зафіксована в їх статутних документах, і тому не може бути орієнтоване на окремі проекти і програми, які мають певну тривалість і конкретний зміст [1].

Однак в умовах діджиталізації державним і муніципальним ус-

тановам культури отримати значні бюджетні асигнування дуже важко, перш за все, через нестійку економічну ситуацію в країні.

На практиці бюджетні асигнування зводяться, в основному, до поточного фінансування. Відповідно до прийнятих нормативно-правових актів діяльності державних і муніципальних установ культури повинна фінансуватися в обсязі, що забезпечує:

- покриття експлуатаційних витрат на утримання установ культури, включаючи витрати на заробітну плату, а також матеріальні та прирівняні до них витрати;

- обладнання установ культури технічними засобами;

- проведення капітального ремонту, реставрацію пам'яток історії та культури, переданих в користування установам культури.

На жаль, бюджетні кошти, які виділяються установам культури, не забезпечують навіть їх виживання. Обмеженість бюджетних асигнувань в ряді випадків дозволяє здійснювати тільки виплату заробітної плати та часткове відшкодування витрат на оплату комунальних послуг. [3]

Таким чином, ті малі бюджетні кошти, які виділяються установам культури, витрачаються ними не на здійснення творчої діяльності, а на оплату матеріальних і трудових ресурсів.

Незважаючи на те, що державні і муніципальні органи влади не володіють сьогодні достатньою кількістю бюджетних коштів для ефективного фінансування установ культури, вони не поспішають проводити приватизацію в даній галузі, як це практикується в багатьох західних країнах.

Процес приватизації об'єктів культури і мистецтва не отримав поки розвитку в нашій країні, так як передбачає розробку спеціального законодавства.

Отже, неможливість повністю забезпечити свою діяльність за рахунок бюджетних коштів та інших традиційних джерел доходів привела організацію культурної сфери до необхідності пошуку альтернативних позабюджетних джерел фінансування. Заклади культури змушені самостійно займатися добуванням засобів для існування.

У цих умовах найбільш прийнятними для їх успішного функціонування є проектне фінансування і конкурсний порядок розгляду бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Батенко Л. П. Управління проектами: навч. посіб. / Л. П. Батенко, О.А.Загородніх, В. В. Ліщинська.–К.: КНЕУ, 2003.–231 с.
2. Власенко В. Проектний підхід до реформ – найефективніший / В. Власенко // Урядовий кур'єр. –2016. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/proektnij-pidhid-do-reform-najefektivnishij/>
3. Олексенко Р.І. Філософія ринкових відносин. Становлення та розвиток в Україні в період глобалізації та інформаційної революції: соціально-філософський аналіз. Київ: Знання України, 2013. 367 с. ISBN 978-966-316-336-9.
4. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій. Економіка та держава. 2013. № 8. С. 40-44.